

SAMLAREN

T I D S K R I F T

F Ö R

S V E N S K L I T T E R A T U R H I S T O R I S K
F O R S K N I N G

⋮

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 31

1950

U P P S A L A 1 9 5 1

S V E N S K A L I T T E R A T U R S Ä L L S K A P E T

UPPSALA 1951

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB

506603

stil. När man betänker att W. F. Dalman var kritisk mot kungamakten och rojalister, sådana som Wallin, kan man förstå att hans minnesteckning av Wallin formades så som den blev, såsom Liedgren säger i den ovan nämnda tidningsartikeln: egendomligt dubbelbottnad.

Tor A. E. Persson.

Nattvandrarén. — Tegnér eller Valerius?

I Samlaren 1914 skrev Olle Holmberg en artikel, som var betitlad En nyfunnen Tegnérdikt. I Svenska Biet för den 27 december 1841 hade han nämligen funnit en anonymt publicerad dikt, *Nattvandrarén*, som hade obestridliga beröringspunkter med Tegnér's diktning; han sökte nu leda i bevis, att den var skriven av Tegnér. Hans bevisning fotade sig främst på inre grunder; någon handskrift kände han inte till. Holmberg förebragte ganska starka skäl för sin åsikt, och dikten har sedermera införts i Wrangel-Böök's edition av Tegnér's Samlade skrifter (9: 182). I brist på bindande bevisning synas dock Tegnérforskarna ha föredragit att ställa sig avvaktande. Sålunda förklarar Santesson i sin utredning om Tegnér's sista diktning, att frågan torde böra lämnas öppen tills vidare.¹

Emellertid torde det med ganska stor säkerhet kunna sägas, att *Nattvandrarén* är skriven av Johan David Valerius. Bland dennes papper finns den nämligen bevarad i två handskrifter.

Den ena av dessa finns i Beskowska samlingen på Kungl. biblioteket (Vf 220). Den är gjord med Valerius' egen hand men problematisk såtillvida, som den överstrukt med ett blyertsstreck och fått beteckningen »går ut». Jag vågar ej avgöra, huruvida detta gjorts av Beskow, då denne på 1850-talet gav ut Valerius' Samlade Vitterhetsarbeten, eller skett först senare. Måhända har det skett i senare tid, ty i ett Stockholmsreportage till Göteborgs-Posten lät signaturen E-d (väl Th. Ekelund) 1882 utan reservationer trycka den som en Valeriusdikt.² Om överstrykningen gjorts av Beskow, behöver detta dock endast betyda, att han ej ansett dikten värd att tas med i Samlade Vitterhetsarbeten. Samma överstrykning och anteckning finns även på andra Valeriushandskrifter i Beskowska samlingen, exempelvis på en översättning av Luthers Ein' feste Burg ist unser Gott, vilken dock med säkerhet tillhör Valerius — den finns även i släktens arkiv i en handskrift, som är undertecknad »V» och har så många ändringar, att det omöjliga kan vara fråga om en avskrift. Det kan f. ö. påpekas, att Beskow utelöt ett flertal Valeriusdikter ur den samlade upplagan, bl. a. Lífvets värde, som de kritiskt inställda fosforisterna räknade till hans bästa.

En handskrift till *Nattvandrarén* finns också bland de Valeriuspapper, som kvarstannat i släktens ägo.³ Även denna är odisputabelt gjord med Valerius' egen handstil. Man kan knappast tänka sig, att han skrivit av denna ej alltför betydande dikt två gånger, om den varit författad av någon annan. Den trycktes också i Svenska Biet vid en tid, då han ganska flitigt medarbetade där. I november och december 1841 lät han trycka tre andra dikter där (Vårblomman och Höstblomman, Enfaldens åsigt, insigt och utsigt) och i januari 1842 fyra (Det Gamla och det Unga, Vid Pehr Sjöbrings graf, Till Ódet och Ódets svar). *Nattvandrarén* trycktes dessutom osignerad; det brukade Tegnér's dikter inte vara, varför Holmberg (s. 26) måste räkna med något typografiskt missöde eller andra speciella orsaker. Men alla Valerius' bidrag till tidningen voro osignerade. Det var ett villkor, som han uttryckligen förbehöll sig i brev till Beskow (1.12 1841).⁴

Även i övrigt passar dikten väl in i hans produktion. Den ojämna rytmen (»Har Eos väl, i portlidret vid polen» etc.) erinrar om att Valerius' haltande rytm i en Lucanus-översättning på sin tid blivit föremål för Tegnér's bittra klander.⁵ Även ett utländskt ord som »obskurant» stämmer väl med Valerius' stilvanor, och de

¹ *Studier tillägnade Anton Blanck*, s. 283, 284 not.

² *Göteborgs-Posten* nr 92, 1882. Ej observerat av Holmberg.

³ De ha välvilligt ställts till mitt förfogande av landssekr. Chr. Fahlcrantz, Vänersborg.

⁴ Brevet till Beskow äro tryckta i *Svenska akademiens handlingar* 1945 (tr. 1946).

⁵ Schück: *Svenska akademiens historia* 4, s. 266 f. Tegnér, *Samlade skrifter* 5, s. 376 f.

båda skaldernas inställning till liberalismen hade avsevärda likheter. Valerius' dikt *Det Gamla och det Unga*, tryckt i Svenska Biet 11.1 1842, riktar sig sålunda mot det i hans tycke pietetslösa och alltför lössläppta i den liberala förkunnelsen, mot publicistiken, föraktet för de klassiska språken o. s. v. Dikten saknar dock hettan i Tegnér's utfall; Valerius var mera försonlig och smidig. 1841 då Valerius avkopplats från sitt ämbete och befann sig mitt uppe i det stora tullbalans-målet, som förmörkade hela hans ålderdom, hade han ju också god anledning att skriva: »De stunda, / Jag vet det, många faror och besvär». Slutstrofens religiösa resignation är också vanlig hos honom: »Men jag vill vandra tryggt, rätt fram — och blunda: / All väg bär hemåt, som till grafven bär». Den 5 nov. 1841 skrev han till Beskow: »Undra ej att i mina sednare rimmade fantasier grafven så ofta förekommer. För den lidande och lefnadströtta är denna tankebild naturlig, ja nästan ljuf». Holmberg karakteriserar träffande stämningen i *Nattvandrar* som oro och trötthet men med en strimma av mod i resignationen (s. 30). Man kan därvid tillfoga, att det är en god karakteristik av Valerius' själstillstånd vid den tiden.

F. ö. är det givetvis så, att Valerius och Tegnér, utgångna som de voro från delvis samma förutsättningar, ha mycket gemensamt både i stil och känslvärld. Redan vid seklets början hade de vittra stockholmarna tillskrivit Valerius Tegnér's dikt Nelson och Pitt.

Nils Nilsson.

Ola Hansson och Bellman.

Före den egentliga debuten med Dikter 1884 publicerade Ola Hansson under signaturen Rurmar en rad »Sydsåkanska bilder» i tidningen Nya Skåne våren 1880. Den sydsåkanska bilden n:o 5, med titeln Höst, stod i numret för den 13/4:

Hej, hvilket fläng
uppå åker och äng!
Ja, nu är ej tid
att sitta i frid
och äta och dricka
och hicka och nicka
och sofva och gäspa
och dra' sig och läspa.
Ratsch, hvad det går!
Hör, huru Per
han pustar och svär!
Nej, sicken han ser
nu på Anna och ler!
Och drängarne flina,
och töserna grina
och peka och pladdra
och binda och taddra!
Ratsch, hvad det går!

»Puh, det är hett.
Lackande svett
betäcker vår kropp
från tå till topp.
Nog få vi arbeta
och slita och streta,
men glad uti hågen
är »syngjerslättspågen».
Ratsch, hvad det går!
Hugg då för två
du pojke, gå på,
ty dagen går fort
och fältet är stort!
Så arbet' och nöje
och allvar och löje
vi binda tillsamman.»
Ratsch, hvad det går!

Raske gosse, meja du skörd åt fosterland.
Nog gör du bättre dagsverk än krigarns mördarhand!
Goda flicka, bind du den tunga sädeskärf!
En fattig mor dig tackar för redligt fullgjordt värf.

Hjalmar Gullberg nämner dikten i förbigående i inledningen till Ola Hanssons efterlämnade skrifter och betecknar den som »ett föga lyckat försök i bellmansk stil».¹ Dikten är onekligen monstruös men har ändå ett omiskännligt bellmanskt tycke. Direkta paralleller till Bellman vimlar i snart sagt varje rad. T. ex.:

Hansson:

Ja, nu är ej tid / att sitta i frid
och äta och dricka / och hicka och nicka

Bellman, Fredmans sång n:o 14:

Men framför alt så skulle jag dricka
Och så nicka / Och så hicka / Och
så dricka

¹ Ola Hansson, *Efterlämnade skrifter* 2, s. 22.